

stervelingen dan wij arme Europeanen. Het is hier niet de plaats uitvoeriger over deze bergpapoea's te spreken. Maar ik wil u dan tot slot een enkel woord over hun landbouw zeggen.

De Oeringgoeps plegen de meest schandelijke roofbouw. Tot 1800-2000 M. zijn de hellingen vrij wel geheel ontboscht. Soms is er secundair bosch opgeschoten, vooral uit *Leguminosen* en boomvarens bestaande, maar meestal is een uitgestrekt grasveld het resultaat van het verlaten der ladangs, en ongetwijfeld wordt hierdoor de grond als bouwgrond er niet beter op. Op Fig. 9 ziet men een van de kleine kampongs (links in de diepte is er nog een), bij wijze van uitzondering door een pagger omgeven. Want als regel omheinen de Oeringgoeps slechts de ladangs, die hun eenige eigenlijke voedsel, de oebi, bevatten. Aan die omheining besteden zij de grootste zorg en dat kan ons niet verwonderen, als wij bedenken, dat een inval van varkens eenvoudig hongersnood zou beteekenen. Overigens laten zij het gewas maar d.w.z. de vrouwen—wieden ladang is dan ook vaak een schen de weelderig opgemijn verwondering voor een soorten bestaande) met uitgeplante oebi-planten kan overigens verbouwen, is (gambir was blijkbaar on- is er zeker niet algemeen), de zaden roosteren in met len), katjang ketjipir, tabak — uit aardige pijpjes, van geholde vrucht gemaakt, suikerriet.

de groote *Araucaria*, zooals emplaren vaak bij de kam-

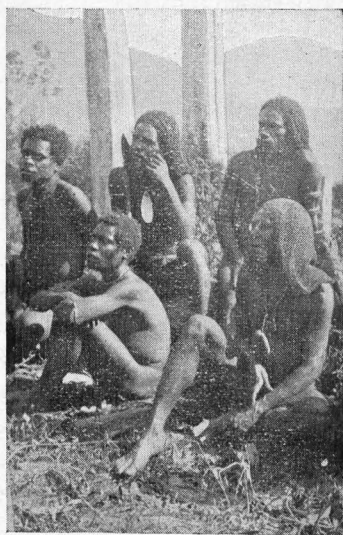

Fig. 10. (Auct. phot.)

groeien, zooals 't wil; zij—er zelden of nooit en zoo'n wilde boel, waar men tuschoten ruderaalfloora (tot groot deel uit ook Javaansche moeite de eens regelmatig terugvinden. Al wat zij luxe; het zijn: sirih, pinang bekend en het sirih-pruimen tales, pandan (waarvan ze platte steenen belegde kui- (die zij—vooral de vrouwen een rietstengel en een uit-rooken), pisang en slecht

Ten slotte wijs ik nog op die in forsche en statige expongs werden aangetroffen.

Buitenzorg, October 1921.

H. J. LAM.

HET JAVAANSCH SCHUBDIER.

(*Manis javanica*).

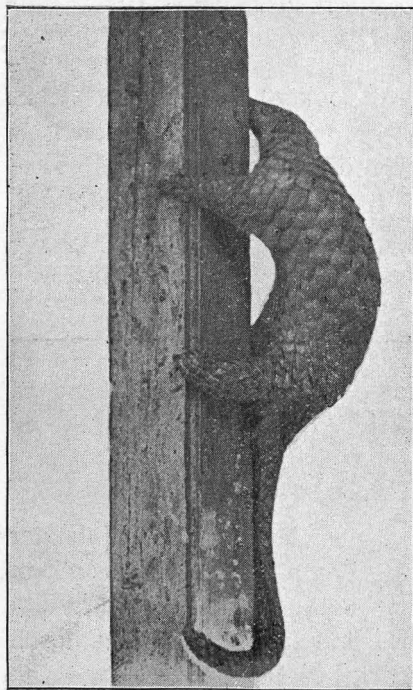
Toen ik van Soengeiliat naar Blinjoe ging, zag ik hem in een kampong. Een Inlander hield hem bij zijn staart in de hoogte. Ik liet stoppen en ging er op af. „Of de toean hem koopen wou? Kon wel. Heerlijk vleesch. Kostte maar 40 sen sekattie. En hij woog kira-kira 9 kattie.” Voor een rijksdaalder werd ik de eigenaar. Hij had hem pas uit het bosch gedolven, beweerde hij.

Toen ik thuis kwam, zette ik hem in een groote pakkist. Daarover legde ik een stuk ijzergaas en bezwaarde dat met een paar groote steenen. Sinjeur rolde zich dadelijk op en ging kalm in een hoek liggen. 's Avonds kwam er leven in. Hij trachtte naar buiten te komen. Hij klemde zich met zijn pooten aan den rand van de kist vast, boog den spitsen

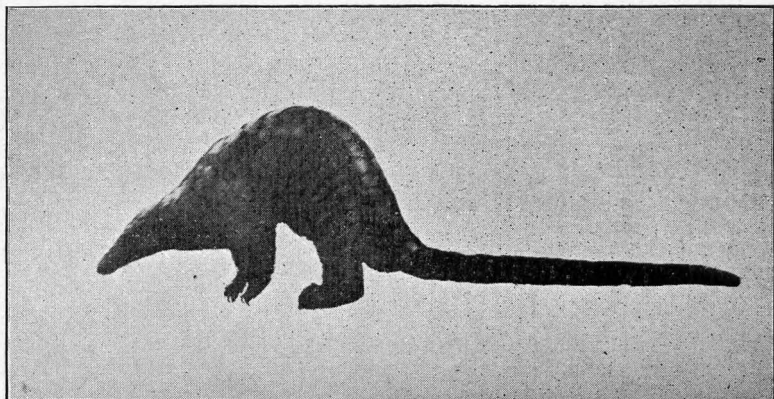
kop naar beneden en drukte met zijn sterke schouders warempel de steenen omhoog. In mijn tuin waren enkele tingietvormen, waaraan ik zelf de vracht had en eerst toen die er op gelegd waren kon ik gerust zijn. De *tengiling* klauterde wat met zijn rug naar beneden langs het gaas, waarbij hij zich met staart en pooten vasthield. Het viel mij op, dat hij met zijn achterpooten de dingen zoowel in onder- als bovengreep kon vasthouden.

Den volgenden dag mocht hij wat wandelen. Daarbij stak hij telkens zijn neus in de lucht en besnuffelde alles, waar hij bij kwam. Een vierkante, gladgeschaafde djattiepaal leek hem het middel, om te ontkomen. Zeer gemakkelijk klom hij naar boven, alweer zich met den staart vast

klemmend en beurtelings de voor- en achterpooten opschuivend (zie de foto). Hem van dien paal losmaken, bleek erg moeilijk. Hij klemde zich vast en hoewel ik trok zoo hard ik kon, bleef hij waar hij was.

Manis javanica.

Manis javanica.

Dat zijn gezicht slecht is, geloof ik direct, maar dat het zóó slecht is als VAN BALEN aangeeft, meen ik te mogen betwijfelen. Tenminste mijn exemplaar zag op eenige meters afstand een hond en volgde hem met den kop. Ook op ieder eenigszins hard geluid reageerde hij direct, door onmiddellijk den kop in te trekken. Als ik hem beetpakte, schrok hij en snoof een paar keer. Ander geluid heb ik niet van hem gehoord. Daarbij rook hij sterk naar muskus. Toen hij op een keer te water was geraakt en bang voor verdrinken was, kwam er een stof boven drijven, die veel op boter geleek en juist dit was het, wat de muskuslucht verspreidde. Het maakte op het water dezelfde kleuren als een druppel petroleum.

Eten wou hij niet. Ik heb het geprobeerd met brood en melk, daarna met wormen. Het dier weigerde evenwel te vreten. Zijn voedsel bestaat volgens de boeken voornamelijk uit termieten en mieren en waarschijnlijk ook uit wormen en andere insectenlarven. Loopen deed hij heel kalm en liet daarbij soms den staart slepen, soms stak hij hem recht achteruit. Volgens zeggen der Inlanders zou hij echter in staat zijn, een flinke snelheid te ontwikkelen. „Wah, toean, kapan dia

lari, boekan main. Andjing tida bisa dapat“, vertelde er een. Voorloopig zou ik het echter wel eens willen zien. Dat hij in staat is zijn schubben op te zetten geloof ik evenmin.

Toen hij dood was, heb ik geprobeerd een schub overeind te trekken en zelfs dat ging niet, ook niet na het villen. De schubben zitten namelijk niet met een punt sadja, maar over een groot deel van hun oppervlakte aan de huid vast. En zoo rekbaar is de huid niet. Tot heden heb ik maar steeds gesproken over een *hij* maar 't was feitelijk een *zij*. Mag ik uit het geringe aantal tepels (twee, tusschen de voorpooten) besluiten, dat het aantal jongen ook klein is?

Bij het openen bleek de groote maag op één plaats vol te zitten met levende wormpjes, die in den maagwand een groote woekering veroorzaakt hadden. Naast den anus zaten een paar klieren die waarschijnlijk de riekende zelfstandigheid afscheiden. Tot slot de mededeeling, dat hij van neus tot staartpunt 84 cM. mat.

Soengeiliat (Banka).

VR.

RECTIFICATIE.

In het verslag van een voordracht over „Het herstel der Flora en Fauna van Krakatau”, door den Heer DOCTERS VAN LEEUWEN te Bandoeng gehouden, in de April-aflevering van dit tijdschrift, wordt op blz. 64 gezegd: „Door JACOBSON werden in 1908 geen aardwormen gevonden”. Dit is niet geheel juist; immers op de wetenschappelijke vergadering van de Ned. Dierkundige Vereeniging 25 Sept. 1909 te Amsterdam gehouden, deelde de ondergeteekende mede, dat hij een door den Heer JACOBSON op Krakatau verzamelde *Oligochaete*-worm ter onderzoek had ontvangen (Tijdschrift Ned. Dierk. Vereeniging, Ser. 2, dl. XI, 1910, blz. LXI). Het bleek een vertegenwoordiger van het algemeen in den Maleischen Archipel verspreide geslacht *Pheretima* (*Perichaeta*) te zijn; ongelukkig was het exemplaar niet geslachtsrijp en miste dientengevolge de diagnostische kenmerken, noodig voor een juiste herkenning der soort.

Leiden.

R. HORST.

AFDEELINGSVERSLAGEN.

Afdeeling Buitenzorg. Den 27sten Januari j.l. hield Dr. H. C. DELSMAN voor deze afdeeling een causerie over: „Een tochtje op de Java-zee”, toegelicht door demonstratie-materiaal. Op deze wijze kregen een 20tal leden in een genoeglijken verhaaltant te hóóren, wat alle abonné's in dit tijdschrift slechts konden lézen. Niet alleen spreker en toehoorders mogen over de geslaagde vergadering voldaan zijn, maar ook de afdeeling in haar geheel, daar zij op dezen dag 6 leden rijker werd.—

CORRESPONDENTIE.

Een „practische” Wesp.

De Heer HANSEN uit Tasikmalaja schrijft ons:

„Een paar dagen geleden zag ik in mijn tuin een door mij nooit eerder waargenomen bijzonderheid een vlinder fladderde op zeer eigenaardige wijze eenige malen op en neer en daarna ging hij zitten op den tak van een struik, ± 2½ M. boven den grond. Daar die vlucht mij zoo vreemd voorkwam, ging ik er heen en zag, dat een wesp (*tawon endas*) den vlinder beet had. De wesp was bezig de vleugels van den vlinder af te knabbelen. Nadat de vierde vleugel er af was, ging de roover met de rest er van door. Die vreemde vlucht werd vermoedelijk veroorzaakt door den tegenstand van den vlinder, die het ten laatste moest afleggen tegen de krachtiger wesp.

Is dit een op zich zelf staand geval of komt het meer voor, dat bovengenoemde wesp een vlinder aanvalt, dien van de vleugels ontdoet en daarna den romp met zich meevoert? Ik heb niet kunnen waarnemen, waar zij met haar prooi is heengevlogen.”